

possunt dici, si *ly* solus ponatur ex parte subjecti, et ex parte prædicati aliquid commune. Tunc *ly* solus dicitur categorématique quando ponitur ex parte prædicati ut nomen, et importat solitudinem, ut dicendo: Pater est solus, Deus est solus, id est, sine comitatu. Syncategorematische est cum ponitur a parte subjecti, per modum adverbii, et significat aliquid alicui soli convenire, ut cum dicitur: Solus Deus est incomprehensibilis. Unde est falsum dicere: Pater est solus: significat enim esse solitarium, nec habere consortium. Et Christus Dominus dixit Joan. viii: *Quia solus non sum*. Et si prædicantur termini essentialia de Personis, non potest poni *ly* solus ex parte subjecti syncategorematische, ut dicendo: Solus Pater est Deus, quia facit sensum nullus alius est Deus, quod est falsum. Et hoc præcipue intendit S. Thomas q. xxxi,

art. iv, ut patet ex initio articuli. Eadem ratione est falsa propositio in qua aliquid notionale commune prædicatur de Persona, ponendo *ly* solus ex parte subjecti, ut si dicas: Solus Pater spirat, est falsa, quia etiam Filius spirat. Secus si prædicetur aliquid notionale proprium, ut: Solus Pater generat. Quomodo vero intelligatur illud Joan. xvii: *Ut cognoscant te solum Deum verum*, diximus disputatione præcedenti, art. iii.

De hoc nomine singularis, videtur sine periculo posse de Deo dici, quia ex communi usu solum significat individuationem, quæ etiam naturæ convenit. Si tamen *ly* singularis, *ly* unicus excluderet multitudinem Personarum, negandum est, quo pacto multi patres dicunt in Deo nec esse singularitatem, nec diversitatem.

QUÆSTIO XXXIII.

DE PERSONA PATRIS.

SUMMA LITTERÆ.

Ab hæc quæstione incipit S. Thomas de Personis in speciali. Et primo, de Persona Patris, de qua tria ostendit, scilicet quod sit principium, quod sit Pater, quod sit ingenitus.

In articulo primo ostendit quod Pater sit principium, quia ab eo aliæ Personæ procedunt; non tamen habet rationem causæ, quia non habet diversitatem substantiæ, nec aliæ Personæ ad ipso dependentiam.

In articulo secundo ostendit proprium esse primæ Personæ quod sit Pater, quia paternitate distinguitur ab aliis, cum solus ipse generet. Nihil autem tam proprium alicujus, quam id quo ab aliis distinguitur.

In articulo tertio ostendit nomen paternitatis principaliter et prius dici de Patre secundum quod dicitur relative ad Personam Filii, quam secundum quod respicit creaturas, respectu quarum dicitur auctor et Pater. Propriissime enim dicitur Pater respectu termini geniti, et Personæ quæ est Filius simpliciter.

In articulo quarto ostendit quod esse ingenitum est proprium Patri, secundum quod *ly* ingenitum dicit negationem cujuscumque processionis ab alio, ita quod designatur esse principium sine principio notionaliter, non secundum quod significat esse increatum, quia sic essentialiter dicitur.

QUÆSTIO XXXIV ET XXXV.

In his duabus quæstionibus agit de his quæ pertinent ad secundam Personam Filii, nempe de ratione Verbi in quæstione xxxiv, et de ratione imaginis in xxxv.

Circa rationem Verbi inquit in articulo primo, an Verbum dicatur in divinis personaliter seu relative, an essentialiter seu absolute. Et respondet quod Verbum proprie sumptum, scilicet pro conceptu cordis ut dictio dicitur relative ad dicentem; et sic personaliter et non essentialiter se habet, intelligere vero essentialiter dicitur.

In articulo secundo ostendit quod nomen Verbi est proprium Filii in divinis, quia Verbum proprie, et personaliter dictum est per emanationem intellectus, Filius autem in tantum est Filius, in quantum generatur et emanat per intellectum.

In articulo tertio ostendit Verbum sic respicere Patrem ut dicentem respectu reali, quod est expressivum omnium quæ Deus intelligit, etiam

creaturarum; et sic respicit illas respectu rationis tamquam expressivum et factivum earum.

Circa rationem imaginis, ostendit duo in quæstione xxxv.

Primum, quod imago ponitur in divinis personaliter, et non essentialiter, eo quod de ratione imaginis est similitudo ut procedens, processio autem solum in personalibus invenitur.

Secundum, quod ratio imaginis solum convenit Filio, et non Spiritui sancto, quia licet Spiritus sanctus in vi suæ processionis accipiat naturam Patris eandem quam accipit Filius, non tamen dicitur natus, nec de ratione ejus est similitudo, sicut de ratione Verbi.

QUÆSTIO XXXVI, XXXVII ET XXXVIII.

In his tribus quæstionibus agitur de Persona Spiritus sancti quantum ad tria quæ illi attribuuntur, scilicet esse Spiritum procedentem a Patre et Filio, esse amorem utriusque, esse donum.

Circa rationem Spiritus sancti ostendit primo in articulo primo hoc nomen Spiritus sancti esse proprium tertiæ Personæ procedentis per voluntatem: proprium enim voluntatis est impulsus, inclinatio, et pondus, quæ nomine spiritus significantur, et nomine etiam sanctitatis, cujus proprium est ordinare in Deum per amorem.

In secundo articulo ostendit Spiritum sanctum procedere a Filio, et non solum a Patre; tum quia ab eo distinguitur: ergo illi opponitur relative, omnis autem relativa oppositio est in vi originis et processionis fundata, et cum Filius non procedat a Spiritu sancto, debet e converso Spiritus sanctus procedere a Filio, tum quia de ratione amoris est quod a Verbo seu conceptione mentis procedat: nihil enim amatur, nisi secundum quod conceptione intellectus apprehenditur.

In articulo tertio ostendit verificari quod Spiritus sanctus procedat a Patre per Filium, quia licet in utroque sit eadem virtus spirativa Spiritus sancti, tamen Filius est distincta Persona a Patre, habetque ex Patre hanc virtutem.

In articulo quarto docet, quod Pater ut Filius sunt unum principium Spiritus sancti, quia hoc nomen principium sumitur substantive, et in eo non habent oppositionem Pater et Filius. Et similiter sunt unus spirator, licet duo spirantes, quia *ly* spirator est substantivum, *ly* spirantes adjectivum.

Circa rationem amoris, quæ attribuitur Spiritui sancto, duo ostendit in quæstione xxxvii.

Primum, quod amor essentialiter sumptus pro habitudine amantis ad amatum, non est personale nomen. Sumptus autem notionaliter pro habitudine ad principium, a quo spirative procedit, dicitur personaliter, et est proprium Spiritus sancti, qui per amorem procedit.

Secundum est, quod vere dicitur Patrem et Filium diligere se Spiritu sancto, non sumendo *ly* diligere essentialiter, sed notionaliter: essentialiter enim diligunt se suamet essentia, notionaliter autem spirant amorem Spiritu sancto, sicut Pater dicit Verbo, et arbor floret floribus, licet non intelligat Verbo, sed seipso.

Circa rationem doni, ostendit etiam duo quæstione xxxviii.

Primum est, quod hoc nomen donum secundum quod procedit a do-

nante ut a principio a quo datur, est nomen personale, quia explicatur secundum relationem processionis.

Secundum est, quod donum est proprie nomen Spiritus sancti, quia donum importat gratuitam donationem. Quod autem gratuito datur primo et principaliter, est ipse amor dantis, qui est ipsa gratia seu gratuita voluntas, quam inclinatur accipienti donum. Et sic cum Spiritus sanctus procedat per amorem est ipsa prima et increata gratia, seu gratuita voluntas Dei.

DISPUTATIO XV.

DE PERSONIS DIVINIS IN SPECIALI.

ARTICULUS I.

Quid importet formaliter ratio ingeni et Patre?

Ex tribus notionibus quæ Patri attribuuntur, scilicet paternitas, spiratio activa, et innascibilitas, seu esse ingenum, quælibet suas particulares sortiuntur difficultates. Paternitas, quomodo constituat Personam Patris antecederet ad generationem. Spiratio, quomodo conveniat Filio simul cum Patre, ita quod sint unum principium Spiritus sancti et quomodo a Filio distingueretur Spiritus sanctus, si spirator non esset. Innascibilitas, quomodo explicetur, et constituatur formaliter per negationem, aut quid de formali importet in Persona Patris. De duobus primis suis locis agendum est, scilicet de primo disputatione sequenti; de secundo in sequentibus articulis hujus disputationis; de tertio in hoc articulo agendum est.

I. Est autem supponendum quod hoc nomen ingenum, cum ex propria significatione dicat negationem generationis, extenditur tamen ad negationem productionis, vel creationis, aut cujuscumque processionis ab alio, ita ut aliquando

ingenitum sit idem quod increatum, aliquando idem quod improductum, aut nullo modo procedens, aliquando idem quod non generatum seu non natum, quo pacto etiam in creatis dicitur ingenum seu ingenerabile, quidquid generatione non producitur, ut Angelus, cælum, etc. In præsentibus non sumimus ingenum pro increato: sic enim erit nomen essentialiter, et commune omnibus tribus Personis: in hac enim acceptione sumebant ingenum Ariani, quando conati sunt in Concilio Nicæno obtinere ut diceretur solus Pater ingenus ut supra disputatione xii, artic. i, retulimus, nempe ut simplices fallerent, et inferrent Filium esse factum, et creatum, quia non erat ingenus, sumendo ingenum pro eo quod est non factum, seu non creatum. Sancta autem Synodus dolositate eorum perspicens abstulit a nomine ingeni, nec illud Patri tunc attribuit, sed in symbolo ita Filium nominavit genitum quod addidit non factum, ut ex hoc perspicuum redderet, quod ingenum quod Patri soli attribuitur, non accipitur pro increato, seu non facto, id enim etiam adscribitur Filio. Quare *ly* ingenum sumi debet in præsentibus non pro ingenito essentialiter, quod est idem atque increatum, sed pro ingenito notionaliter, quod est non procedens secundum originem relativam. Et potest sumi vel omnino stricte prout præcise negat generationem seu essenatum, et hoc modo non convenit soli Patri, nec est no-